

Amerika for begyndere

NIELS BRUNSE

Hvis man i bare mindste måde er intellektuel, dvs. har tid og ork og tilbøjelighed til at reflektere over sin egen plads her i verden i stedet for fromt at overtage en af de færdige forklaringer, så kommer man ikke uden om at danne sig en holdning til USA. Det er et af tidens paradokser, at den p.t. eneste supermagt proklamatorisk hævder at ville udbrede friheden, dvs. den mindst mulige magtindblanding i den enkeltes liv, samtidig med at den er så dominerende i verden, at dens magt uvægerlig trænger ind i den enkeltes liv – uanset om den enkelte bor i Danmark, i Rusland, i Chile, i Irak eller inden for supermagtens egne landegrænser.

I det halve århundrede, jeg har levet, har jeg mødt mange holdninger til USA. Bare i Danmark har de strakt sig fra hadefuld betonkommunistisk afvisning til jublende blazerliberal tilslutning, og yderpunkterne har været så rendyrket kritiske eller apologetiske, at de bag om alle intellektuelle argumenter gik i ét med den blinde fromheds blackout. Men uanset hvor jeg selv har stået, har jeg aldrig kunnet få mig selv til kun at have én mening om USA. Det kan man så kalde et nuanceret standpunkt og rose sig af, eller man kan indrømme sin forvirring og kalde det noget rod. Hvad der interesserer mig lige nu, er hvad forvirringen – eller min flerstemmige stillingtagen – egentlig bunder i.

Jeg har ikke opholdt mig mere end sammenlagt nogle få måneder i USA. Jeg har ikke studeret politologiske analyser og kultursociologiske sindrigheder om den amerikanske samfundsopbygning særlig grundigt. Jeg er ikke faldet specielt for nogen af de amerikanske subkulturer (hvad der ellers kan få engagementet til at flamme hos mange). Men der er et møde i bøgernes verden, som jeg med sikkerhed kan give en del af skylden eller æren for mit formelløse

Amerika. I min barndom fik jeg i nogle år til jul og fødselsdage foræret en stak bøger, en ad gangen, otte i alt – Laura-bøgerne af Laura Ingalls Wilder. Timingen var perfekt, da jeg som syvårig læsehest i 1956 fik den første, *Det lille hus i den store skov*; og jeg ventede utålmodigt på de danske udgaver år for år, til den sidste, *De gyldne lykkeår*, udkom i 1962.

Laura Ingalls Wilder

Laura Ingalls Wilder, der blev født 1867 og døde 1957, begyndte som pensioneret lærerinde at skrive sine bøger, der bygger på egne erindringer. Hun startede i 1930'erne og sluttede serien midt under Anden Verdenskrig, og efter krigen begyndte bøgerne at brede sig til resten af verden, længe før den noget mere poppede tv-serie poppede op i halvfjerdserne. Det var en fryd at få Gyldendals danske ud-

gaver i hænderne – trykt på det samme lidt gullige, gedigne papir hele vejen igennem, forsynet med Garth Williams' illustrationer i følsom blød blyantsstreg og kvalitetsoversat af de to gamle ærkekommunister Ellen Kirk og Otto Gelsted.

De otte bøger er en sammenhængende beretning om familien Ingalls, der flytter fra det ene nybyggerhus til det andet i de enorme, tyndbefolkede områder i Midtvesten, og om drengen Almanzo Wilder fra staten New York, der til sidst bliver gift med bøgernes hovedperson Laura. Deres beskedne bryllup er et logisk slutpunkt, for det er også den endegyldige afsked med barndommen. Det afgørende træk ved romanserien er, at hele den lange handling er set under barnets, Lauras, nære, tætsansede synsvinkel. Laura-bøgerne er tilsammen en kernefortælling fra det tyvende århundrede; nok handler de om nybyggertiden i det nittende, men de er skrevet så sent, at de uvilkårligt, i tilbageblikkets optik, stiller levevilkårene dengang op som kontrast til det tyvende århundredes kolossale udviklingsspring.

Det, der fascinerede mig umådeligt som barnelæser, var de mange beskrivelser af hvordan familien lavede deres livsfornødenheder selv: byggede deres huse fra grunden, dyrkede deres egne grøntsager, malkede deres egen ko, røgede deres kød i en hul træstamme med et ulmende bål i bunden. Noget af det mindede om beskrivelser af livet på landet i Danmark i "gamle dage" – men i Danmark havde der altid boet nogen før, der hvor man slog sig ned, i Danmark var der aldrig langt til købmanden, kirken, kroen, mens familien Ingalls' Amerika var et sted, hvor der åbenbart kun var uendelige skove eller store åbne vidder og høj himmel og knap nok spor af mennesker, medmindre man aktivt opsøgte dem. Denne fornemmelse af at starte på bar bund, af at være udsat for sygdomme, vejrets voldsomme luner, mangel på det ene eller det andet, uden at have et omgivende samfund som buffer, er noget helt grundlæggende i bøgerne, og det får de enkleste og mest fundamentale ting til at lyse: hver solopgang en lettelse, hvert varmt måltid en sejr. Mine tænder kan løbe i vand endnu, når jeg kigger i bøgerne og læser om pandekager lavet over lejrbalet og tyk, mørk ahornsirup. Da en amerikansk be-

kendt mange år senere lavede rigtige *flapjacks* med sirup på, så jeg kunne smage dem, var det en første-gangsoplevelse med genkendelsens glæde i.

Under alt, hvad jeg siden har læst om og af amerikanere, har mine Laura-oplevelser på en eller anden måde svinget med. Eventyrtrangen og opfindsomheden, som er en del af den amerikanske nybyggermyte, er selvfølgelig også udtrykt i rigt mål i bøgerne, helt ned på det jævne husholdningsplan: "Hvor var vi henne, hvis vi aldrig gjorde ting, som ingen havde hørt om før?" siger Lauras mor et sted i *Den lange vinter*, da hun (af nød) har lavet en tærte af grønne græskar – i øvrigt med mundvandsdrivende resultat. Men også de mere betændte sider af nybyggerens ukuelighed er med.

De amerikanske magtbud over andre folkeslag og den næsten dertil hørende fascination af ofrene er et stort tema i *Det lille hus på prærien*, hvor familien Ingalls har fået statens tilladelse til at opdyrke en bid af indianernes territorium. De "vilde" viser sig som både ædle, uudgrundelige og plagsomme medmennesker. Lauras brændende ønske om at eje den lille indianerbaby, hvis mørke øjne stirrer på hende fra en bærekurv, da en lang karavane af indianere rider forbi nybyggerhuset, er både utilstedeligt og umuligt. Men længslen efter samhørighed, efter at overskride grænsen til det fremmede, er både voldsom og begribelig.

Den faste religiøsitet, der præger store dele af det amerikanske samfund i dag, og som kan give én kuldegysninger, når George W. Bush påberåber sig Guds førelse og vejledning i sine højst dennesidige indgreb i klodens virkelighed, kan forstås ud fra nybyggerlivets enorme risiko. Der er i bedste fald kun en bræddevæg og et kirkeblad til at holde katastrofen ude, når vinteren med endeløse snestorme lukker alle forbindelsesveje, og sulten og kuldedøden truer. Der er kun familiens egne hænder og troen på en højere retfærdighed at gøre modstand med, når græshopperne i ufattelige sværme slår ned og æder al den hvede, som familien skulle leve af og betale tømmeret til det nye hus med.

Imidlertid er der også indre modsætninger i miljøet og familien. Far Ingalls går aldrig med på sin fjerntboende nabos snak om at "den eneste gode in-

dianer er en død indianer". Og Lauras egen ulyst ved det pæne og gudvelbehagelige, der som virkningsfuld kontrast er repræsenteret ved hendes dydige storesøster Mary, rummer den kritik af det vedtagne, som er karakteristisk for (andre) store dele af det moderne USA. Det er vist nok et biografisk faktum, at Laura Ingalls Wilders storesøster blev blind, men hvis man er så ubarmhjertig at læse det som en metafor – og den ubevidste læsning er altid ubarmhjertig – så kunne billedet ikke have været mere træffende. Den bigotte kan ikke se, den rebelske har alle sanser åbne.

Netop det sansede og Lauras karakter af vildkattet drengepige er nok forklaringen på, at Laura-bøgerne appellerer til børn af begge køn. Laura-figuren er så nærværende og så facetteret, at man næsten ikke kan undgå at identificere sig med hende og hendes oplevelser. Far Ingalls er den mandige mand med skæg, økse og gevær, og Mor Ingalls den kvindelige kvinde med rene tanker, rent forklæde og blid stemme, men Laura har træk af dem begge to. Ligesom familien Ingalls er begyndere i egentligste forstand, hver gang de flytter til et nyt sted, sådan er historien om dem et begynderkursus for

børn i forståelsen af USA med dets dynamik og dets iboende modsigelser.

Det europæiske intellekt har en tendens til at bevæge sig rundt i det historiske rum som en kustode, udstyret med en sirlig støvekost. Det amerikanske intellekt træder ind i det samme rum med mudder på skoene og et baseballbat i hånden. Vist kan jeg som europæer godt blive irriteret over den særlige, amerikanske, støjende selvtillid, men jeg ved også at amerikansk kultur i det lange perspektiv er et hus bygget på bar mark, endda for så kort tid siden, at en person, der selv havde været med til det og skrevet om det, levede endnu da jeg blev født. Og jeg ved at min egen lejlighedsvisе europæiske arrogance på kulturens vegne er et tvivlsomt papir. Min personlige hukommelse rækker ikke tilbage til det antikke Grækenland, og min egen livserfaring er begyndt i græshøjde, i barnets blik for det allernærmeste. Dér mødes jeg med pigen Laura.